

Dr hab. Piotr Bórawski, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Zespół Ekonomii
ul. M. Oczapowskiego 8
10-723 Olsztyn

Olsztyn, 19.10.2022

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego

pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny”
przygotowanej pod kierunkiem naukowym Profesora Krzysztofa Firleja
w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego została przygotowana na podstawie pisma od Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie prof. dr hab. inż. Stanisława Popka z dnia 27 września 2022 roku.

Uwagi ogólne

Recenzowana rozprawa jest umiejscowiona tematycznie i merytorycznie w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse. Dotyczy ważnego zagadnienia jakim jest wzrost gospodarczy i dobrostan wymierny. Zagadnienia opisane w rozprawie obejmuje szczegółowo ekonomię rozwoju, teorię rozwoju, ekonomię przestrzenną, ekonomię międzynarodową oraz makroekonomię. Temat recenzowanej rozprawy jest niezwykle inspirujący, a zagadnienie ważne i aktualne. Wybór tematu oceniam pozytywnie. Wyniki badań przedstawione w rozprawie doktorskiej stanowią istotny wkład oraz wartość dodaną w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Charakterystyka szczegółowa rozprawy oraz ocena merytoryczna jej części

Praca składa się z pięciu rozdziałów powiązanych tematycznie. Ma wydzieloną część teoretyczną oraz empiryczną, które objętościowo są zbliżone (około 150 stron każda). Pracę uzupełnia wprowadzenie, metodyka oraz podsumowanie.

W wprowadzeniu opisano motywy podjęcia tematu. Uzasadnienie jest w pełni przekonujące za podjęciem problematyki badawczej oraz wystarczające. Nie budzi ono zastrzeżeń. Autor stwierdził bowiem, że:

-, modele wzrostu gospodarczego pozostają niewystarczające do opisu ścieżki zmian poszczególnych gospodarek,

- niedostatecznie opisana pozostaje kwestia wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan,

- ograniczona liczba badań tej relacji implikuje brak dedykowanych poszczególnym przestrzeniom dobrostanu zaleceń w zakresie prowadzonych polityk wzrostu gospodarczego”.

Autor opisał główne cechy modeli wzrostu gospodarczego Solowa i innych powstałych na bazie jego pracy. Literatura z zakresu ekonomii rozwoju jest bardzo bogata. Wprawdzie istnieją jeszcze inne modele takie jak Harroda, Domara, Kaleckiego, to wybór dokonany przez Autora oceniam jako słuszny. Autor we wstępie przedstawił pojęcie dobrostanu wymiernego, oraz wzrostu gospodarczego i jego historyczne ujęcie.

We wstępie przedstawiono cele i hipotezy badawcze. Jako cel główny uznano ocenę wpływu wzrostu gospodarczego na kształtowanie się dobrostanu wymiernego w krajach europejskich. Autor opracował siedem celów szczegółowych, w tym:

1. Rozpoznanie genezy terminu dobrostanu wymiernego oraz umiejscowienie go w przestrzeni badań ekonomicznych;
2. Przegląd badań nad relacjami między wzrostem gospodarczym, a dobrostanem wymiernym w celu wskazania dotychczas określonych implikacji;
3. Ustalenie wskaźników endogenicznych zawierających się w przestrzeni dobrostanu wymiernego;
4. Kwerenda literaturowa na temat terminu wzrostu gospodarczego oraz określenie głównych czynników strukturalnych wzrostu gospodarczego, które przyjmowane są w modelach teoretycznych w celu doboru zmiennych egzogenicznych do badania;
5. Identyfikacja struktur wzrostu gospodarczego, jak i poszczególnych miar dobrostanu wymiernego prowadzona przez klasyfikację państw, w celu wskazania gospodarek o zbliżonych parametrach w tych obszarach, z co za tym idzie prowadzących podobną politykę społeczno-gospodarczą, lub też będących na zbliżonych poziomach wzrostu oraz rozwoju gospodarczego;
6. Określenie relacji między poszczególnymi wskaźnikami struktury wzrostu gospodarczego, a miarami opisującymi przestrzeń dobrostanu wymiernego;
7. Opracowanie mapy najistotniejszych relacji między strukturą wzrostu gospodarczego, a wskaźnikami dobrostanu wymiernego, która posłuży wskazaniu poszczególnych polityk struktury wzrostu odpowiadających na potrzeby społeczne.

Autor rozprawy opracował hipotezę główną oraz pięć hipotez pomocniczych. Hipoteza główna zakładała, że wzrost gospodarczy przekłada się na kształtowanie wartości wskaźników dobrostanu wymiernego.

Hipotezy pomocnicze

1. Istnieje zależność między strukturą wzrostu gospodarczego, a czynnikami dobrostanu wymiernego;
2. Poszczególne warunki dobrostanu wymiernego pozostają pod wpływem zbliżonych elementów struktury wzrostu gospodarczego;
3. Badane kraje europejskie cechują się silnym zróżnicowaniem struktur wzrostu gospodarczego;
4. Zróżnicowanie struktur wzrostu przekłada się na klasyfikację państw względem miar dobrostanu wymiernego;
5. Istnieje możliwość wskazania najistotniejszych dla ewolucji przestrzeni dobrostanu wymiernego czynników struktury wzrostu gospodarczego.

Stwierdzam, że problem badawczy został opracowany prawidłowo. Przedstawione cele i hipotezy badawcze nie budzą zastrzeżeń, są spójne i wzajemnie się uzupełniają. Daje to pełny obraz zagadnienia, które będzie analizowane w kolejnych rozdziałach.

Wprowadzenie kończy streszczenie poszczególnych rozdziałów. Taka struktura wprowadzenia jest właściwa. Położono w nim nacisk na potrzebne elementy. Wprowadzenie należy do mocnych stron rozprawy i zapoznaje czytelnika z zawartością pracy.

Rozdział pierwszy nosi tytuł koncepcja dobrostanu. W pierwszym podrozdziale Autor przedstawił definicje dobrostanu w porównaniu do innych terminów takich jak: zadowolenie z życia, jakość życia, dobrobyt, satysfakcja i innych. Jest to bardzo dobrze opracowany podrozdział, który w ujęciu historycznym przedstawia ewolucję pojęć. Lektura tego podrozdziału jest interesująca i został on przygotowany poprawnie pod względem oceny merytorycznej.

W drugim podrozdziale rozdziału pierwszego rozprawy przedstawiono genezę badań nad dobrostanem w świetle wzrostu gospodarczego w ekonomii. Podrozdział ten jest bardzo ważny dla rozprawy, ponieważ przedstawia i porządkuje teorie ekonomiczne dotyczące dobrostanu. Rozdział ten jest swoistą syntezą wiedzy z badanego tematu. Chociaż jest bardzo potrzebny to przedstawia dużo treści typowo podręcznikowych.

W trzecim podrozdziale rozdziału pierwszego przedstawiono współczesne badania nad dobrostanem. W podrozdziale tym przedstawiono wskaźniki HDR (Human Development Reports). Jest to ważny podrozdział dla pracy i stanowi tło do dalszych rozdziałów.

Podsumowując, rozdział pierwszy jest potrzebny dla rozprawy. Ma on charakter teoretyczny. Jest przygotowany poprawnie pod względem oceny merytorycznej. Literatura wykorzystana do jego opracowania jest bogata.

Rozdział drugi zatytułowano czynniki wzrostu gospodarczego. Został on podzielony na cztery podrozdziały co umożliwiło poznanie czynników wzrostu gospodarczego. W rozdziale tym dokonano podziału modeli na neoklasyczne, endogeniczne oraz strukturalne. W grupie modeli neoklasycznych opisano kolejno model: Solowa, Ramseya, Diamonda, Mankona-Romera- Weila raz model BMS. Lektura tego podrozdziału jest bardzo interesująca. Za każdym razem modele zostały ocenione i opisane za pomocą równań, co umożliwiło poznanie ich założeń. Kolejny podrozdział opisuje endogeniczne modele wzrostu gospodarczego. Autor rozprawy opisał model learning-by-doing Romera, model dwusektorowy Lucasa, model endogenicznej zmiany technologicznej Romera. Opis prezentowanych modeli jest bardzo dokładny, poparty równaniami, co pozwoliło lepiej wyjaśnić ich specyfikę. W kolejnym podrozdziale opisano strukturalne modele wzrostu gospodarczego. Podobnie jak w poprzednim podrozdziale opisy modeli i ich charakterystyki są bardzo dokładne. Ostatni podrozdział rozdziału drugiego jest próbą konstatacji badań statystycznych w obszarze wzrostu gospodarczego i opisuje on różne czynniki wpływające na wzrost gospodarczy. Podsumowując, drugi rozdział rozprawy stanowi jej ważną część teoretyczną. Został opracowany bardzo dokładnie i starannie na 66 stronach.

Dla rozpraw doktorskich bardzo ważny jest rozdział metodyczny. Rozdział trzeci rozprawy został właśnie poświęcony zagadnieniom metodycznym oraz źródłom informacji. Został przygotowany na 10 stronach. Autor przedstawił listę wskaźników dobrostanu wymiernego oraz wzrostu gospodarczego. Następnie opisano metody wykorzystane w pracy, np. analiza skupień, korelacji i regresji. Generalnie rozdział przygotowany jest dobrze pod względem oceny merytorycznej. W tym rozdziale brakuje jednak odpowiedzi na kilka pytań:

1. Jakimi kryteriami kierowano się przy wyborze wskaźników? Czy była to możliwość pozyskania danych w różnych bazach np. OECD?
2. Jakie były źródła informacji pierwotnych i wtórnych?

Przedmiotem rozważań w rozdziale 4 jest sytuacja gospodarcza krajów Unii Europejskiej w kontekście dobrobytu wymiernego w latach 1995-2019. Przedstawiono statystyki wzrostu gospodarczego. Autor analizował PKB per capita, indeks wykorzystania pracy oraz produktywność pracy, indeks wydajności wieloczynnikowej, strukturę zatrudnienia, nakłady na środki trwałe, wartość importu oraz eksportu, indeks inflacji CPI, długo- i krótko-terminowe stopy procentowe, opodatkowania i podatki ekologiczne. Dobór wskaźników jest

poprawny a wykorzystana metoda Warda pozwoliła na ranking krajów Unii Europejskiej pod względem badanych cech. W podrozdziale drugim opisano statystyki pośredniego dobrostanu wymiernego. Przedstawiono warunki materialne wykorzystując do tego celu wartość dochodów, wskaźniki Giniego dochodów rozporządzalnych oraz wskaźnik rozkładu majątku. Autor zwrócił uwagę na warunki wiedzy wykorzystując do tego celu poziom wykształcenia oraz wyniki różnych testów. Dodatkowo opisano czynniki kształtujące wartość wskaźników, w tym wydatki na szkolnictwo z uwzględnieniem stopnia edukacji, strukturę źródeł finansowania, płace na poszczególnych stopniach edukacji i inne. Opisano warunki bezpieczeństwa ekonomicznego oraz bezpieczeństwa psychologicznego wykorzystując do tego szereg wskaźników. W dalszej kolejności opisano warunki kontaktów społecznych, warunki rynku pracy, warunki work-life balance, wskaźniki środowiska naturalnego, warunki zdrowia i inne. Podrozdział ten jest przygotowany poprawnie, wykresy są czytelne a opisy zrozumiałe. W przypadku niektórych wskaźników można było opisać sposób ich tworzenia. Wskaźniki są przygotowane na podstawie statystyki OECD. Ostatni podrozdział części czwartej rozprawy opisuje klasyfikację wskaźników dobrostanu deklaratywnego. Autor rozszerzył źródła danych wtórnych o World Happiness Report, obserwacje Nubeo i inne. Generalnie opisy wskaźników w ramach wykorzystywanych źródeł są poprawne.

Podsumowując, rozdział czwarty został opracowany na 113 stronach i stanowi ważne źródło informacji o sytuacji gospodarczej krajów Unii Europejskiej. Nie budzi zastrzeżeń pod względem oceny merytorycznej. Charakteryzuje się bogactwem różnych wskaźników, wykresów i analiz. Metody taksonometryczne wykorzystane do przedstawienia grup krajów UE są poprawnie wykorzystane. Wyniki prezentowane w rozdziale czwartym w znacznym stopniu przyczyniły się do rozwiązania problemu badawczego.

Przedmiotem rozważań w rozdziale piątym był wpływ struktury wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny. W pierwszym etapie Autor rozprawy przygotował korelację Pearsona między zmiennymi czynników wzrostu. Jest to rozdział wykorzystujący obliczenia statystyczne. W analizach wykorzystano modele pełne i częściowe. Za bardzo ciekawe należy uznać konstatacje z wykonanych modeli. Podrozdział ten należy do mocnych stron rozprawy. Charakteryzuje się pełnymi opisami oraz wnioskowaniem, bogactwem różnych modeli i zależności statystycznych.

Drugi podrozdział rozdziału piątego dotyczy czynników wpływu na wartość wskaźników dobrostanu deklaratywnego. Został on przygotowany poprawnie. Wartością dodaną są prezentowane modele statystyczne oraz wskaźniki z badań. Ostatni podrozdział rozdziału piątego przedstawia relacje między wskaźnikami wzrostu gospodarczego a badanymi

miarami dobrostanu wymiernego. Stanowi ważną część rozprawy, ponieważ opisuje zależności między badanymi wskaźnikami.

Podsumowując, rozdział piąty został opracowany na 74 stronach. Stanowi główne źródło informacji i analiz. Przedstawione wyniki w tym rozdziale przyczyniły się w znacznym stopniu do zrealizowania celów pracy i weryfikacji hipotez badawczych.

Pracę kończy podsumowanie, które należy do mocnych stron rozprawy. Autor odniósł się do postawionych celów i weryfikacji hipotez badawczych stwierdzając, że hipoteza 2 i 3 zostały zweryfikowane negatywnie, a hipotezy 1,4,5 pozytywnie. Biorąc pod uwagę zawartość tej części rozprawy proponuję nadać jej tytuł podsumowanie i wnioski.

W pracy wykorzystano bogatą literaturę przedmiotu (563 pozycje) w większości anglojęzyczne. Duża liczba pozycji literatury jest wydana przed 2000 rokiem, co wskazuje na dążenie Autora w dotarciu do głównych i pierwotnych źródeł. Ponadto Autor rozprawy wykorzystał raporty roczne np. OECD i inne źródła.

Ostatnia część pracy to załączniki obejmujące 50 stron tabel i rysunków. Myślę, że bardziej przejrzyste byłoby nazwać tę część Anekssem.

Ocena oryginalności i poprawności rozprawy

Po przeczytaniu rozprawy doktorskiej Pana mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny” stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. W literaturze przedmiotu z zakresu rozwoju opracowania dotyczące wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny są rzadko spotykane. Rozprawa zapełnia więc istniejącą lukę badawczą.

Struktura pracy i jej podrozdziałów jest spójna, co tworzy zwartą całość. Wartością dodaną w części literaturowej jest np. zestawienie pojęć dobrostanu, dyskusja i wyrażanie własnej opinii na temat analizowanych zagadnień. Autor rozprawy wykorzystuje poprawnie pojęcia stosowane w naukach ekonomicznych i społecznych.

W części empirycznej wartością dodaną są przede wszystkim modele statystyczne oraz ich interpretacja. Opisy modeli i ich interpretację oceniam pozytywnie, chociaż warto je uzupełnić o ocenę istotności, test F, estymacje i inne szczegóły. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że w rozprawie było przedstawionych kilkadziesiąt modeli Autor zapewne dążył do ich uogólnień niż do szczegółowych charakterystyk.

Praca jest bardzo wartościowa i dlatego powinna być opublikowana w formie książki lub w postaci artykułów. Z pewnością znajdzie zainteresowanie czytelników z czasopism umieszczonych na tzw. Liście Filadelfijskiej (Journal Citation Report).

Uwagi krytyczne

Moje uwagi krytyczne dotyczą głównie strony redakcyjnej rozprawy.

Rozdział drugi jest przygotowany poprawnie, daje się dostrzec pewne niedociągnięcia redakcyjne polegające na przygotowaniu tekstu z wykorzystaniem różnej wielkości czcionki (s. 152),

W rozdziale czwartym występują drobne usterki redakcyjne, np. niewidoczne lata na wykresach. Było to zapewne wynikiem przedstawienia wskaźników dla wszystkich krajów (s. 181, 182, 191).

Na stronie 223 tytuł wykresu, wykres i źródło powinny być na jednej stronie. Podobnie w ostatnim wierszu brak zakończenia zdania.

Występują usterki stylistyczne, np. Autor używa słowa ilość do rzeczowników policzalnych (s. 247 ilość lekarzy, łóżek). Strona redakcyjna związana z edycją stron wymaga poprawy. Niektóre strony są w 20% niezapisane od dołu.

Autor w niektórych częściach pracy używa zamiennie pojęcia wskaźnik i miernik (np. s. 252), czy są to pojęcia tożsame w opinii Autora rozprawy?

W rozdziale piątym występują również drobne usterki redakcyjne.

Na stronie 288 wiersz 6 od dołu ...jest w wyższy, (oba wskaźniki oddziałują negatywnie).

Na stronie 303 ...W tabeli 5.11 przedstawiono wynika wartość wskaźnika

Na stronie 306 niewidoczna wartość kolumny w wierszu 20.

Ma stronie 353 wiersz 11 od dołu 8. Wskaźnikiem wizualizującym zależności w obszarze zatrudnienia w badaniu był wskaźnika zatrudnienia...

Przedstawione usterki stylistyczne i literówki nie obniżają wartości pracy. Wskazane byłoby ich poprawienie przed przygotowaniem pracy do druku.

Konkluzja końcowa

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pana mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny” stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu badawczego.

Praca doktorska Pana mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574).

Biorąc pod uwagę pozytywną ocenę merytoryczną rozprawy Pana mgr Mateusza Mariusza Mierzejewskiego pt. „Ocena wpływu wzrostu gospodarczego na dobrostan wymierny” wnioskuję o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

Ponadto uwzględniając oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, pracę związaną ze zbieraniem danych z różnych źródeł, przygotowaniem rozprawy, bogactwo treści i metod wnioskuję o jej wyróżnienie.

Piotr Bórawski